

iske Retninger findes ikke paa disse ca. 30 Sider; derimod nævnes der nok en hel Del Forfatternavne. I det andet Hovedafsnit, om »de socialpolitiske Reforme i Tyskland«, lidt over 40 Sider, fremhæves, at den nyere »katheder-socialistiske« Nationaløkonomi har influeret stærkt paa den Retning, i hvilken den socialpolitiske Lovgivning er bleven ført i den sidste halve Sues Aar; derimod har det ikke været Videnskabens Sag at blande sig i Lovgivningens Enkeltheder, og Forf. indlader sig da heller ikke paa nogen Belysning af dem. I Almindelighed kan man sige om Bogen, at den er altfor flygtigt udarbejdet, og at dens Titel lover mere, end den holder. Fagmanden finder ikke noget nyt i den, og Lægfolk har ikke meget Udbytte af saa lidet fyldige Udviklinger. Men dens Forfatter er aabenbart en dannet og belæst Mand, som forstaar at gøre træffende Bemærkninger, og de mange Forfatternavne, Bogen indeholder, kan ogsaa henlede Fagmandens Opmærksomhed paa Et eller Andet, som han maaske ikke i Øjeblikket havde i Tanken.

Dr. G. Adler, die Geschichte der ersten socialpolitischen Arbeiterbewegung in Deutschland, mit besonderer Rücksicht auf die einwirkenden Theorien. Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der sozialen Frage. Breslau 1885, Verl. v. Eduard Trewendt. (333 S.) (9 M.)

De Arbejderbevægelser, der i Dr. Georg Adler har fundet en meget dygtig Historieskriver, er de Bevægelser i Tyskland og Schweiz, der begyndte saa smaat i Trediveerne og endnu i Halvtredserne havde nogle svage Efterdønninger, men hvis Bølger dog egenlig kun i Fyrreerne slog højt. »Den sociale Arbejderbevægelses Historie formede sig«, skriver Forfatteren i sit Forord, »i det Store og Hele til en historisk Fremstilling af den socialistiske Bevægelse.« Ja, det er der ikke noget forbavsende i! Hvor Arbejderne optræder selvstændigt, hvor de tager Del i Diskussionen om offentlige Anliggender, hvor de i sociale

Spørgsmaal søger at kaste deres Lod i Vægtskaalen, gør de det sædvanligvis — som Socialister, omend Udtryksmaaden ofte er forskellig. De Arbejdere, der i offentlige Anliggender ikke optræder socialistisk, plejer at være dem — der overhovedet ikke befatter sig med saadanne Anliggender. Nu er der vel ingen, der tør bestride, at de Arbejdere, der viser offentlige Anliggender Interesse, gennemgaaende hører til de intelligenteste. Man kommer da til det Resultat, at hvis »Socialismen er Bedrageri«, saa er det særligt de mest opvakte, der lader sig fange deraf, — et meget mærkeligt Resultat, der trænger til Forklaring. Men sagtens er Meningen med det i og for sig vrøvlagtige Udtryk blot den, at det skal agere som Stikord. Man vil vel ikke bilde oplyste Mennesker ind, at selve Socialismen er »Bedrageri«, men vistnok er der dem, der gerne vilde have Folk til at tro, at dens Ordførere er egennyttige Subjekter, »Bedragere«. Er der noget Menneske med Hjerte i Livet, som tror derpaa? I sin »Geschichte der revolutionären Bewegungen in Russland« har Alfons Thun gjort opmærksom paa, at kun faa af de russiske ledende Revolutionsmænd har overskredet det 30. Aar: Georg Adler gør nu opmærksom paa, at det samme gælder om de socialistiske Arbejderbevægelser i Tyskland, som han fortæller om. Og der er intet overraskende i det af Thun og Adler paa-pegede Faktum. Men hvad betyder det? Thun siger, at »Revolutionsmændenes Ungdom paatrykker hele Bevægelsen et Præg af Umodenhed, ja Drengagtighed«, og Adler taler paa samme Maade om »den til det Tænkeliges yderste Grænse gaaende, om slem Umodenhed vidnende Optimisme hos saa mange Socialister, der faar dem til at tro alt, hvad der blot ligger indenfor deres Ønskers Omraade.« Men det anførte Faktum har ogsaa en anden Side: At Ungdommen er umoden, er Medaljens Bagside; paa Medaljens Forside staar Ungdommens Begejstring for, hvad den anser for Ret og Sandhed, dens Mod, dens Offervillighed. Det er ikke blandt de gamle Familjefædre, bundne, som de er, med Lænker om Benene, at man plejer at finde den Slags Dyder.

Med Alderen bliver Menneskene fejge, egennyttigt beregnende, demoraliseres overhovedet. Er de socialistiske Arbejdere de mest opvakte, saa er Socialismens Mænd ogsaa gennemgaaende i moralsk Henseende Nationens Blomst, — fordi de er de unge. Alligevel skal enten Socialismen være »Bedrageri« eller dens ledende Mænd være »Bedragere!« Ja, efter den Behandling, de rundt omkring har været Genstand for, skulde man jo rigtignok tro, at de baade er Bedragere og Tyve og Banditter. Adler gør opmærksom paa, at i den af ham behandlede Periode forfulgte alle tyske og schweiziske Regeringer — uden Hensyn til Partifarve, uden Hensyn til, om de var monarkiske eller republikanske — Socialdemokraterne med lige Skarphed. Mente en enkelt Regering ikke tilstrækkeligt at kunne hjælpe sig med de bestaaende Love, der dog naturligvis meget sindrigt »fortolkedes«, lavedes strax en særlig Undtagelseslov: den første mod den extreme Socialisme rettede Undtagelseslov udgik fra en Republik (Zürich). »Trier'sche Zeitung« skrev derom (1846): »Bourgeoisiet har ved denne Lov sanktioneret sit Herredømme ad legal Vej og ved konsekvent Anvendelse af Loven gjort enhver social Forbedring umulig, ja endog Ønsket derom strafbart. Ved denne Lov har man opnaaet til Undertrykkelse af ildesete Anskuelse at indskrænke Presse- og Foreningsretten, den fri Ytring og Udvikling af Tanken, — uden at maatte krænke Formen. Tilhængerne af det Bestaaende beholder jo Friheden ubeskaaren. Men denne Frihed findes ogsaa i de allermest despotiske Stater; dér undertrykker man jo ogsaa kun det Ildesete, hvad der gaar det Bestaaende imod, Oppositionen kort sagt. Men et Samfund, der ikke er i Stand til at taale nogen Opposition, skulde billigvis ikke prale af sin fri Forfatning.« I Henhold til af Magthaverne fortolkede Love dømtes Magthavernes Modstandere, — eller endnu bedre, i Henhold til Love, som Magthaverne lod fabrikkere med det bestemte Motiv at komme Opponenterne tillivs. En herlig Maade at pleje Retten paa! Og disse Opponenters dømtes som Tyve og Bedragere ind i Tugthuset

eller jages ud af Landet; deres økonomiske og sociale Existens ødelagdes; de, deres Hustruer og Børn prisgaves til Elendigheden. Hvad havde de gjort? Gaaende ud fra, at den store producerende Masse ikke af Samfundet faar Ækvi- valent for, hvad den yder Samfundet, medens de Faa oppe paa Samfundsstigens øverste Trin ikke blot faar de af dem ydede Tjenester godtgjorte, men endog uden nogen tilstrækkelig Modydelse inkasserer af Andre producerede Værdier, havde de med Overbevisningens Varme, med Troens Ild, hævdet den Opfattelse, at denne Samfundsordning er uretfærdig, og at Retfærdigheden forlanger, at de producerede Værdier udleveres til Producenterne. Dette var deres Brøde, — og i deres Øjne, som vilde tabe ved en Ændring af den bestaaende sociale Ordning, af alle tænkelige Synder den mest utilgivelige. Adler, der er en meget moderat Mand, skriver: »Hundreder og atter Hundreder styrtedes i Elendighed! Hvad de end i det enkelte kan have syndet, hvor store end deres Illusioner og Vildfarelser kan have været, hvor ofte end den ved Forfølgelserne fremkaldte Bitterhed i Sindet kan have ledet dem i Stedet for den rene Hensyntagen til det almindelige Bedste, og kan have ført dem paa Afveje, — i det store og hele har de dog stridt og lidt for det hele Samfunds Vel, for Forestillingen om en bedre Fremtid for det tyske Folk.«

Det har været overordenligt vanskeligt at samle Materialet til denne Bog, og det maa have været drøjt at pløje alle de gamle Aviser og Brochurer gennem. Forf. kan da desmere glæde sig over det smukke Udbytte af Arbejdet. De optrædende Hovedpersoner og deres Theorier helliger han indgaaende Opmærksomhed; men i Forbigaaende stifter Læseren ogsaa Bekendtskab med en meget stor Mængde Bipersoner.

H. Dietzel, Karl Rodbertus. Darstellung seines Lebens und seiner Lehre. Erste Abtheilung. Darstellung seines Lebens. Jena, Verlag von Gustav Fischer. 1886. (92 S.) (2 M.)

Den her foreliggende »første Afdeling« optræder som